

waar dit opportuun wordt geacht in tolerantie toegepast; inzonderheid door het verwrigen van het „tenzij“ in art. 31 K.O. tot „totdat“, is de norm van art. 32 G.B. die consensiebinding verbiedt, van haar rechtswaarde beroofd.

Rechtsnormen, ook de hiervoren genoemde, zijn altijd van groot belang, doch dit blijkt vooral wanneer er zich moeilijkheden voordoen. Het ingewikkelde, of slechts ingewikkeld lijkende, samenstel van rechtsverhoudingen loopt dan oogensijnlijk vast, terwijl het juist voorkomt, althans behoort te voorkomen — wanneer tenminste van de aan belanghebbenden gegeven rechten tijdig gebruik wordt gemaakt — dat er van vastlopen sprake is. Het is daarvoor echter noodzakelijk, dat wij de voor de kerk geldende wetten kennen. Dan kunnen wij in Gods kracht, beoefenende onze verantwoordelijkheid, de kerk bewaren ook voor ons nageslacht. Vandaar dat de zaak der kerk op dit punt nimmer scherp genoeg gesteld kan worden.

Wij willen nu zien welke de houding van den Nederlandschen Staat ten opzichte van een zoodanig uitoefenen van rechten behoort te zijn en is.

Wij belijden in art. 36 G.B., dat de Overheid de zwaarmacht van God heeft ontvangen tot straf der bozen en bescherming der vromen, en dat God wil, dat de ongebondenheid — het uit den band der wet springen — der menschen door de Overheid wordt bedwongen. Daarom mogen wij ook, wanneer wij als personen of als kerkgemeenschap onrecht lijden, de hulp van de Overheid inroepen, opdat wij een gerust en stil leven mogen leiden in alle godzaligheid en eerbarmheid. Hierom zijn wij het niet eens met genoemden hoogleraar der Vrije Universiteit, die t.a.p. op blz. 277 in een noot vermeldt: „In het algemeen is het ten eenenmale ongewenscht en zelfs afkeurenswaardig geschillen over kerkelijke goederen voor den rechter uit te vechten en behoort er tevens een schikking te worden getroffen“. Wij laten hier nu maar in het midden hoe slecht dit advies door de kerken, waartoe deze professor behoort, is opgevolgd, doch kunnen deze stelling, die ook eens door 'n Procureur-Generaal van den Hoogen Raad in een kerkelijke zaak met instemming is aangehaald, niet als juist aanvaarden. Niet, dat wij er nu maar op los moeten procederen. Wij moeten wel degelijk in elk voorkomend geval naar zijn eigen omstandigheden ons afvragen of wij naar de eischen van de Zedewet wel verplicht en verantwoord zijn om een rechtsstrijd voor een wereldlijke rechtbank te beginnen of voort te zetten. Wij stemmen in zooverre dan ook met de overweging van het Hof te Amsterdam in het arrest van 15 November 1945 inzake Krommenie: „Het is te betreuren, dat partijen niet alle mogelijkheden hebben aangegrepen om dezen kerkstrijd buiten de rechtszaal te houden, doch dit staat aan de ontvankelijkheid der vordering niet in den weg“. Maar wij moeten in deze zaken, evenmin als in andere, generaliseren.

Moeten wij noode rechtsmaatregelen nemen of verweer voeren, dan is een eerste vereischte, dat de rechter wordt voorgelicht over onze rechtspositie als kerk(en). Hier springt het groote belang in het oog, waarop ik in het begin van dit artikel wees, n.l. naar welk recht wordt de kerk geregeerd, en: heeft de belijdenis volledig rechtskracht? De rechter zal ons naar onze eigen wet moeten oordeelen en daarnaar uitspraak

doen. Zoo zal het er bij een scheuring op aan komen, welke de ware kerk is volgens de normen, die de belijdenis daarvoor geeft. Het zou op grond van deze normen mogelijk moeten zijn, dat een rechter tot een juiste en verantwoorde beslissing komt. Dit geval heeft zich toch herhaaldelijk voorgedaan: Als daar in de jaren 1944 en volgende vele onwettige schorsingen en afzettingen zijn uitgesproken en tot nu toe gehandhaafd, welke onwettigheid dikwijls door den burgerlijken rechter moest of kon worden geconstateerd, dan mogen wij toch zeker wel de gevolgtrekking maken, dat daarbij sprake is van een vervolgen door de schorsende gemeenschap van degenen, die heilig naar het Woord Gods leven, en die haar bestraffen over haar gebroken. Een rechter zal op grond van art. 29 G.B. (rechtsnorm) dan in staat moeten zijn uit te maken welke de ware kerk is, d.i. dus de wettige voortzetting van de oorspronkelijke ongedeelde kerk en zal deswege haar in het gelijk moeten stellen. Men voere hier niet tegen, dat dit een spitsvondige juridische redeneering is, die geen hout snijdt en waaraan geen consequenties te verbinden zouden zijn. Neen, het is een normale toepassing van de aangenomen rechtsregels. In een soortgelijk geval op maatschappelijk gebied zou ieder met eenig rechtsgevoel een dergelijke uitspraak, waarbij naleving van gemaakte afspraken werd afgedwongen, toejuichen, maar wanneer het het kerkelijk leven betreft, plegen sommigen deze opvatting te betitelen als een extremistische. Wij behoeven daar weinig meer over te zeggen, dan dat een dergelijke houding het vervagen van grenzen en het rechtsbederf in de hand werkt.

De hiervoren genoemde rechtsorde voor onze kerken wordt op vele punten door de wetgeving van den Nederlandschen Staat niet beschermd, integendeel, zij doorkreekt haar en laat overtredding hier orde veelal ongestraft toe. Wij leven n.l. in een z.g. neutralen staat, die art. 36 G.B. in zijn beginsel in strijd met de openbare orde heeft verklaard. Voorts genieten de kerkgenootschappen gelijke bescherming, naar het heet, en dit heeft tengevolge, dat — zooals de rechtspraak herhaaldelijk heeft uitgemaakt — den rechter verboden wordt uitspraken te doen in zaken van geloof en waarheid, hoewel hij wel de formeel rechtmatigheid in die zaken mag nagaan. Wij geven op dit punt eenige citaten uit beslissingen van de laatste jaren:

1. President Rechtbank Groningen, 12 October 1944, inzake Groningen:

„De burgerlijke rechter zal zich niet begeven op den weg der beoordeeling of de gedane schorsingen strijden tegen het Woord Gods of tegen de artikelen en besluiten van de Generale Synode, immers hij zou dan de interne merites gaan beoordeelen van hetgeen aanleiding zou zijn geweest der schorsingen, hetgeen ten eenenmale niet tot zijn bevoegdheid zou behooren..... wel, of zij terecht, d.w.z. overeenkomstig de kerkelijke reglementen genomen zijn“.

2. Hof Amsterdam, 15 November 1945, inzake Krommenie:

„In zaken van geloof en Kerkleer heeft de rechter zich van elk oordeel te onthouden en aldus ook van een beoordeeling van de redenen van den kerkeraad tot vrijmaking; de kerkeraad zal dit uiterst gewich-

tig besluit voor eigen verantwoording hebben te nemen; deze opvatting zal niet ad absurdum mogen worden doorgevoerd en een plaatselijke kerk zal niet gebonden mogen worden aan een volstrekt willekeurig en lichtvaardig besluit tot afscheiding van haar orgaan uit het groote Synodale Verband, daar redelijkheid en goede trouw ook hier als elders grenzen stellen.

3. Hooge Raad, 23 Januari 1948, inzake Vleuten-De Meern:

„Het Hof heeft vastgesteld, dat het geschil betrof een uitspraak van de synode, inhoudende, dat één der opvattingen omtrent het betrokken vraagstuk overeenkomstig Gods Woord is en de andere niet, en daarmee te kennen gegeven, dat het te dezen ging om een vraag van geloof en overtuiging. Hiermede stond vast, dat de kerkeraad zijn bevoegdheid tot losmaking (die in de opvatting van het Hof bestaat), die gegeven was voor het geval de plaatselijke kerk zich daartoe uit geloofsovertuiging verplicht acht, ook om zulke redenen is gehanteerd, waarna voor het Hof verder niets te onderzoeken overbleef“. Op het slot komt het hier aan: Den rechter is in de leer van den Hoogen Raad ook verboden een onderzoek in te stellen naar geloof en waarheid. Hij volbrengt zijn plicht reeds door na te gaan óf het een zaak van geloof en waarheid betreft.

Nu kunnen wij met deze uitspraken nog wel vrede hebben wanneer wij bedenken, dat de taak van een rechter in den staat is uitspraken te doen omtrent rechtsvragen en niet omtrent vragen van economischen, cultureelen, religieusen en anderen aard. Maar dit neemt anderzijds niet weg, dat rechtsvragen daarmee geen verband zouden houden en er los van zouden staan. Door een moeilijk geval tot een geloofsvraag te verklaren zonder haar wettigheid na te gaan, kan een rechter zich gemakkelijk er van afmaken.

Scheveningen.

Mr L. ROELEVELD.

„Drommels goed weten“!

Reeds enkele malen wezen we op een tastbare dwaasheid, ons in de mond gelegd door buitenstaanders, naar aanleiding van een detail in een — door ons niet gegeven — slot van een verslagje van onze jongste Schooldagrede. Het blijkt, dat ds Boeijsing (Haarlem) ook al onder de „consequentie“-trekkers hoort.

Ds Boeijsing brengt een nieuw verhaal: mijn Schooldagrede moest dienen om leden „hunner“ (blijkbaar zijn de onze bedoeld, K. S.) „om leden hunner kerken te intimideren toch niet weg te lopen uit de hemel hunner kerken“!

Welzo. Intussen hebben we geen mens geïntimideerd (!), om toch niet weg te lopen. We hebben alleen maar gezegd, dat we niet de mensen weg moesten jagen, b.v. door ijver-zonder-verstand. Bijvoorbeeld, als in 1944, toen men om dwaze bindingen mensen wegjoeg.

Ds Boeijsing knoopt aan deze eerste een tweede vergissing vast, door te vertellen, dat van die paar regels, die hij citeerde, „de kop“ van mij zou zijn geweest, en „de staart“ van een ander. Alweer mis. Ik zei duidelijk: dat VERSLAG in „De Reformatie“ is in de „kop“ een weergave van wat ik, vóór de samenkomst op verzoek van een Kamper journalist, heb getikt als samenvatting van wat ik van plan was te zeggen; en die „staart“ die

deze te keuren vanuit het gezichtspunt of ze toeelbaar waren in de gebonden kerken.

Daardoor accepteerden ze impliciet reeds bij voorbaat alles wat in die kerken krachtens alle mogelijke synodebesluiten rechtsgeldigheid bezat als basis voor kerkelijke „hereniging“ en gemeenschap.

De deputaten voldeden aan dit verzoek. En, uitgaande van wat in hun kerken „geldigheid heeft“, toetsten ze de gevoelens van de zes samensprekers daarna en gaven tenslotte als hun eindoordeel aan de synode te kennen, dat ze in Ds Bos c.s. niets hadden gevonden wat streed met de in de gebonden kerken geldende dogmatische en kerkrechtelijke normen.

Over opheffing van schorsingen en dergelijke kleinigheden werd verder maar niet gepraat.

De zaak is dus deze, dat Ds Bos en de zijnen over heel de linie voor de leeruitspraken, kerkelijke beslissingen en andere besluiten der vroegere synoden, kortom voor alles wat in de gebonden kerken „geldigheid heeft“ hebben gecapituleerd en die voor hun rekening hebben genomen.

En op deze wijze werd nu naar het oordeel der Haagse synode „de weg tot hernieuwde kerkelijke gemeenschap geopend“.

Voor de zoveelste maal, thans in een samenspreking en een „herenigings“-poging, werd zo tevens alles wat vroegere synoden hadden gesproken en gedaan nog weer eens gehandhaafd, bevestigd en als norm voor kerkelijke gemeenschap gehanteerd.

Prof. Herman Ridderbos kon na afloop van de Haagse synode in het Geref. Weekblad volkomen naar waarheid schrijven, dat de synode met Ds Bos en zijn mannen tot overeenstemming was gekomen „zonder dat de synode haar dogmatische en kerkrechtelijke standpunt behoefde prijs te geven“.

En Prof. den Hartogh had volkomen gelijk toen hij tegen de herenigingsmannen, die de suggestie wilden wekken, dat er sinds de Haagse synode toch heus wel heel wat veranderd is, in de Bazuin opmerkte: „In onze kerken zijn wij alleen gebonden aan de z.g. Vervangingsformule en verdere confessioneel en kerkrechtelijke uitspraken van de synoden van 1946 en daarna, ook van 1950. De gebr. Bos c.s. hebben zich daaraan gewonnen gegeven en allen, die steeds leden van onze kerken zijn geweest, hebben ze voor „vast en bondig“ te houden“.

Tegelijk met deze „hereniging“ van Ds Bos c.s. en de gebonden kerken, opende de Haagse synode een groots opgezette en goed georganiseerde en geleide algemene „herenigings“-actie!

Zij besloot namelijk: „haar medewerking te verleenen, om deze kerkelijke gemeenschap opnieuw te verwezenlijken in alle plaatsen, waar dezulken zich zullen melden, hiervan mededeling te doen aan de kerken en haar op te wekken, ten spoedigste de kerkelijke gemeenschap met deze broeders te hervatten, voor wat betreft de dienaren des Woords met advies van de classis (casu quo, indien een schorsing heeft plaats gehad door de kerkeraad met de kerkeraad van de naastgelegen gemeente, met advies van deze) en voorts, voorzover een kerkeraad of classis dit in een bepaald geval wenselijk acht, met advies van deputaten der Generale Synode“.

Voorts werden de kerkeraaden nauwkeurig geïnstrueerd hoe zij bij deze „herenigings“-pogingen dienden te handelen.

Bovendien werd aan de predikanten, welke zich wilden laten „herenigen“ een goede financiële verzorging in het vooruitzicht gesteld.

En ten slotte ontvingen de deputaten voor samen-

spreking opdracht de kerken bij haar „herenigings“-arbeid met raad en daad bij te staan⁷⁴⁾.

Gehoor gevend aan deze synodale oproep en gestimuleerd door de schone resultaten, welke in Den Haag waren bereikt, werden overal de kerkeraaden actief.

Zij bekeken vroeger gevelde vonnissen opnieuw en zonden op grote schaal uitnodigingen tot kerkeraaden van vrijgemaakte kerken en afzonderlijke leden daarvan om te komen samenspreken.

Men bleek allerwege overtuigd, dat de deputaten in hun rapport over het contact met Ds Bos en de zijnen terecht hadden gesproken van „een nieuwe situatie“, welke door het prachtige succes van hun bemoeiingen was ontstaan. En men greep de kansen, welke deze bood met beide handen aan.

Om te zien of deze velerlei activiteit iets oplevert, waaruit we kunnen opmaken, dat er enige werkelijke verandering in de gezindheid en houding der gebonden optrad, willen we een paar van deze partiële „herenigings“-pogingen bekijken.

Door de kerkeraad van de Geref. Kerk te Oenkerk werd, met medewerking van die van Suawoude, op 28 Juli 1945 geschorst als ouderling D. B. Elzinga.

Als eerste grond voor dit vonnis werd toen genoemd het verkondigen van een „valse leer“. In zijn vergadering van 26 Mei 1950 besloot die kerkeraad evenwel uit te spreken „dat de eerste grond, n.l. van valse leer, waarop het schorsingsbesluit rust, ten onrechte daarin opgenomen is.....“. Maar tegelijk sprak hij ook uit „dat de andere grond, n.l. van openbare scheurmaking in de kerk des Heren, echter wel terecht in het schorsingsbesluit is opgenomen, en daarom moet gehandhaafd blijven“.

⁷⁴⁾ Idem.